

REGIONALNO - GEOGRAFSKA PROBLEMATIKA MANJ RAZVITE
KRAJEVNE SKUPNOSTI NA PRIMERU VINICE V BELI KRAJINI

I.

Petrografska sestava je v Beli krajini eden od prevladujočih dejavnikov, ki pogojuje hidrološke, pedološke in vegetacijske razmere ter samo usmerjenost izrabe zemlje. Prevladujejo namreč karbonatne, vodoprepustne kamenine, na katerih se uveljavljajo značilne poteze zakrasevanja. Izjemo predstavljajo zlasti v dinarski smeri potekajoče proge deloma prepustnega dolomita med Suhorjem in Metliko, pri Starem trgu ter v severozahodnem delu Bele krajine. Južno od Črnomlja, pri Kanižarici, prevladujejo zgornjeterciarni sedimenti, pri Drašičih pa kredni fliš. Ob večjih tokovih so aluvialne ravnice, ki pa so razmeroma ozke.

Glavni nosilec krasa je po svojih lastnostih in razširjenosti apnenec, ki v Beli krajini pokriva večji del površja v osrednjem delu Belokranjske kotline. Tudi zahodni obronki Gorjancev in večina Poljsanske gore je v osnovi grajena iz krednih in jurskih apnencev, mestoma prekritih z nesklenjeno plastjo prepereline. Apniško površje je kamnito, prepreženo s številnimi vrtačami, ki onemogočajo večjo in smotrnejšo uporabo mehanizacije. Tudi v južnem delu Bele krajine prevladuje apnenec, ki je po Strmoletu kredne starosti. Z izjemo Bojancev z okolico ter pasu med Preloko in Ziljami pokrivajo apnenci večji del Velikega Bukovja, ki pripada krajevni skupnosti Vinica. Uveljavlja se tipično kraško površje, ki nudi slabe naravne osnove za razvoj kmetijstva. Podzemeljski odtok onemogoča zanesljivo oskrbo naselij z vodo, zaradi gostote vrtač in drugih kraških globeli pa je otežkočena gradnja prometnih poti.

Tudi del Poljsanske gore z izjemo okolice Špeharij ter pasu med Sinjim vrhom in Učakovci prekriva apnenec. Njive in travniki so zlasti v dnu kotlastih in skledastih vrtač, kjer je prst bolj debela, le izjemoma pa so obdelovalne površine na ozkih in kamnitih hrbtih med posameznimi vrtačami. Marsikje se apnenci in dolomiti medsebojno prepletajo. V področju KS Vinica se dolomit širi v pasu od Beleč vrha do Vinice, severozahodno in jugozahodno od Bojancev ter okoli Sinjega vrha. Na dolomitnih površinah je kamnitost manjša, prst pa je bolj debela in sklenjena, saj je hitrejša mehanično preperevanje. Na teh površinah je obdelan svet tudi na položnejših hrbtih med vrtačami. Zlasti velja to za obvisela suhe doline na dolomitih pri Starem trgu in Sinjem vrhu. Manjše aluvialne ravnice so pod naseljem Špeharji, Vukovci in Učakovci. Najnižji, poplavni svet se nekoliko razširi le pod Učakovci in med Vinico ter Podklancem. Aluvialne naplavinne ter ravno površje sta solidni osnovi za tvorbo rodovitne prsti. V bližini Hrasta pri Vinici in Perudini se pojavljajo manjše krpe boksita, ki pa nimajo večjega gospodarskega pomena.

Pregled prostorskih urbanističnih in razvojnih načrtov je pokazal potrebo po podrobnejši obravnavi reliefnih potez. Za KS Vinica so bile izdelane karte višinskih pasov, strmine pobočij, ekspozicije in gostote vrtač. Navedene reliefne značilnosti bi bilo treba ustrezno vključiti v prostorske načrte ter jih soociti z ostalimi lokacijskimi dejavniki.

*) Poglavitni izsledki geografske skupine na Mladinskem raziskovalnem taboru Vinica '79.

Posebno reliefno enoto pomenijo že omenjene aluvialne ravnice ob Kolpi. Ozka, deloma kanjonska dolina Kolpe se pod Špeharji, Učakovci, Vinico in Preloko mestoma razširi. Aluvialen svet je raven, prekrit s prstjo in praktično brez vrtač. Možna je široka uporaba mehanizacije, oviro za smotrnejšo izrabo pa predstavljata razparceliranost in polikulturna usmerjenost. Polja se zgostijo na nekoliko dvignjenih robovih aluvialnih ravnin. Ob spomladanskem kopnjenju snega in jesenskem deževju Kolpa večkrat prestopi bregove in poplavi spodnje dele aluvialnih ravnin. Bregovi Kolpe so namreč nizki, zaradi rahle izbočenosti aluvialnih ravnin pa so poplavljeni le spodnji deli. Sicer kratkotrajne poplave onemogočajo gojitev kmetijskih kultur, na vrednost sena pa bistveno ne vplivajo. Naselja ležijo na zgornjem robu aluvialnih ravnin in nimajo večjih težav glede oskrbe z vodo.

Iznad aluvialne ravnice se svet vzpne proti Poljanski gori in Velikemu Bukovju. Pobočni paš nad Kolpo je le mestoma širši od 500 m, vendar ima svojstvene reliefne značilnosti, saj se strmina in ekspozicija spreminjata na kratke razdalje. Najhitrejši je prehod med Špeharji in Otokom, kjer je strmina pobočij tudi preko 55° , v povprečju pa znaša okoli 40° . Nekoliko manjše strmine so na črti med Viniško goro in Ziljami, kjer znaša povprečni strmec 25° . Ob vstopu v ožjo sotesko pod Jakovim pa se strmina zopet poveča na vrednosti nad 50° . Prevladujejo prisojne lege, zlasti med Bregom in Otokom ter v širšem področju Viniške gore do Zilj in Preloke. Vrtač praktično ni, večjo obdelavo pa onemogoča strmina z nevarnostjo erozije prsti. Posamezne južne, jugozahodne in jugovzhodne ekspozicije, kjer so tudi ugodnejše pedološke razmere, zasedajo vinogradi. Večje površine vinogradov so le na Viniški gori in segajo od Vinice do Zilj in Preloke. Pas pogoste megle sega nekako 30 - 50 m nad strugo Kolpe. Tudi temperaturni obrat je eden izmed vzrokov, ki skupaj z ostalimi prirodnogeografskimi dejavniki označuje pobočja nad aluvialnimi ravninami. Strmejša, prisojna pobočja so skoraj brez vrtač, le na nekoliko položnejšem pobočju pri Ziljah so posamezne skledaste vrtače.

Veliko Bukovje, obsežen kraški ravnik, zajema vzhodni in severovzhodni del KS Vinica. Strmo pobočje nad Kolpo se prevesi v rahlo valovito in s številnimi vrtačami posejano kraško pokrajino. Na apnenčasti osnovi je prst nesklenjena. Med steljniki in slabšimi gozdovi so redki pašniki in travniki. Prevladuje nižinski gozd gradna in belega gabra, ki je optimalno razvita združba nižinskega vegetacijskega pasu, z večletnim steljarjenjem pa je prišlo do degradacije gozda. Kamnitost površja in številne vrtače skupaj z družbeno-geografskimi vzroki onemogočajo večjo poselitev Velikega Bukovja. Edino naselje so Bojanci, ki ležijo na samem stiku apnenca in dolomita. Večina površja je v višinskem pasu med 200 in 300 m, posamezni vrhovi pa se dvigujejo do 400 m visoko. Dokaj enolično površje pokrivajo skledaste in kotlaste vrtače. Tudi v dnu vrtač je prst neenakomerno debela, na pobočjih vrtač in na vmesnih hrbtih pa so skale neredko na površju. Povprečno je na km^2 okoli 50 vrtač, severno od Zilj pa je nad 100 vrtač na km^2 . Čeprav povprečna strmina ni velika (med 5° in 10°), pa meritve na terenu dokazujejo, da so dejanske vrednosti višje, saj moramo upoštevati tudi pobočja vrtač. Pomanjkanje vode omejuje možnosti za gostejšo naselitev in kmetijsko izrabo. Na celotnem površju ni nobenega vodnega toka. Ob suši, ki povprečno vsako drugo leto prizadene prebivalce Bojancev, si morajo pomagati s **cisternami** ali z dovozom vode iz oddaljene Kolpe. Posamezni kali ob suši presahnejo, vodovod pa ima le Vinica z okoliškimi naselji. Zaradi prevotljenosti apnenca in njegove prepustnosti voda hitro ponikne pod površje. Po pripovedovanju domačinov slana v dnu vrtač večkrat uniči kmetijske pridelke, toča pa prihaja s severne smeri.

Obronki Poljanske gore segajo v zahodni del KS Vinica. Svet nad strugo Kolpe se vzpenja proti severu vse do nadmorske višine 700 m. Višinska slojevitost se odraža tudi v vegetaciji. Svet se dviga preko posameznih obviselih suhih dolin in vmesnih hrbtov. Višji hrbti se menjujejo z nižjimi, zakraselimi podolji. Kmetijsko so suhe doline okoli Špeharij in Sinjega vrha zelo pomembne, saj so ravne, enakomernejša pa je tudi debelina prsti. Vrtače so bolj plitve in skledaste. Na apnenčastem površju v višini med 200 in 500 m je gostota vrtač okoli $120/\text{km}^2$. Tudi temperaturne razmere zmanjšujejo možnosti za poljedelstvo. Množina padavin je za okoli 200 mm večja kot v osrednjem delu KS (1400 - 1600 mm). Ob Poljanski gori se vlažni zahodni in jugozahodni vetrovi dvigujejo in oddajo moč. V višini nad 400 m so kvalitetnejši, zlasti bukovi gozdovi.

Strmina pobočij se spreminja na kratke razdalje, v povprečju pa je 10° in 20° . Vrednosti za strmino naraščajo z nadmorsko višino. V skrajnem zahodnem delu prevladujejo prisojna pobočja, proti severu pa osojne, zlasti severovzhodne lege. Zaradi izrazitejših kraških potez in večje nadmorske višine za intenzivno kmetijsko proizvodnjo ustrezajo le manjše površine. Usmerilo bi se lahko le določeno število kmetij, ki imajo ustrezno starostno strukturo ter posebne razmere. Depopulacijo bo mogoče zavreti zlasti s prepotrebno modernizacijo ceste Stari trg - Sinji vrh - Vinica. S tem bi omogočili zaslužek v kmetijstvu in industriji ter preprečili izseljevanje mlajšega prebivalstva.

Osrednji del KS pripada nadaljevanju podolja, ki se prične južno od Črnomlja in se preko Dragatuša, Stare Lipe in Hrasta nadaljuje proti Vinici. Dolomitna osnova je vtisnila površju osnovni pečat. Področje je skoraj brez vrtač, le-te so na obrobju, v nekoliko višjem svetu. Prst je dokaj enakomerno debela, skale so le redko na površju. Raven svet leži pretežno v nadmorski višini med 160 m in 200 m. V drobnem je svet rahlo razgiban, vendar so prehodi enakomerni. Le na obrobju in okoli Vinice ter Drenovca je strmina večja od 5° . Ugodne pokrajinsko-ekološke razmere pogojujejo usmerjenost kmetijstva. Prevladujejo njive in travniki, gozdovi in steljniki pa so na bolj kamnitem, zakraselem obrobju. Debelejša prst zadržuje vlago, zato suša ni tako pogosta, kot na apnenčastem Velikem Bukovju. Kljub dolomitni osnovi pa ni površinskih vodnih tokov. Oskrba z vodo ni urejena, zato so kmetje ob suši odvisni od kapnice, s pomočjo cistern pa po potrebi pripeljejo vodo še iz Kolpe. Naselja ležijo na stiku med različnimi kameninami in na ozemlju, ki je za kmetijstvo manj ustrezno. Kljub ugodnejšim prirodnim pogojem za poljedelstvo in živinorejo se kmetje množično poklicno preusmerjajo. Zaradi ugodnih prometnih zvez do zaposlitvenih središč (Črnomelj, Semič, Vinica) se delež nekmečkega prebivalstva hitreje večja kot v drugih delih KS, čeprav so pogoji za razvoj kmetijstva ugodni.

Posamezne pokrajinsko ekološke poteze ter pokrajinski tipi tudi danes vplivajo na izrabo zemljišča, vodno oskrbo, izseljevanje, urejanje življenjskega okolja, prometno povezanost ter na splošno gospodarsko usmerjenost. Nazoren primer spremembe v vrednotenju naravnih značilnosti predstavlja spremembe v izrabi Kolpe. Propadanje številnih obratov na vodni pogon (mlini, žage) spremlja poudarjanje vloge Kolpe v turizmu. Do Damlja teče Kolpa v razmeroma ozki soteski, kar je ugodno za čolnarjenje. Pod Damljem in Učakovci pa se dolina odpre in se voda hitreje segreva. Razen kopanja in čolnarjenja nudi Kolpa še možnosti za večji razmah ribolova, saj je voda čista in bogata z ribami. Z energetske krizo pa je zopet naraslo zanimanje za Kolpo kot energetskega viroma, oživljajo pa tudi načrti za gradnjo plovnega kanala Karlovac - Vinica - Rijeka. Številni načrti zahtevajo vsestransko pretehtanje, saj se morajo upoštevati tudi naravovarstveni ukrepi, zlasti pa interesi prebivalcev, ki živijo ob Kolpi. Njihova vloga pri izdelavi različnih načrtov je bila večkrat le simbolična, določeni načrti, sicer širšega družbenega pomena, pa so bili izdelani celo brez njihovega sodelovanja.

II.

Po podatkih krajevnega urada je imela KS Vinica junija 1979 2371 prebivalcev, ki so živeli v 27, večinoma manjših naseljih. Največ prebivalcev ima centralni kraj Vinica - 246, slede Preloka 191, Zilje 175 in Hrast z 173 prebivalci. Nekatera naselja, npr. Dalnje njive, Špeharji, Drečnik, pa so zelo majhna, saj štejejo manj kot 50 prebivalcev.

Naselja v KS leže v različnih prirodno-geografskih enotah. Te so:

- aluvialni svet ob Kolpi s prisojnimi pobočji;
- hribovito območje Poljanske gore na zahodu z vrhovi nad 600 m;
- južni del Belokranjske kotline;
- razgiban kraški predel Velikega Bukovja.

Štiri osnovne prirodne enote v marsičem vplivajo na sedanjo izrabo tal, vodno oskrbo, prometno funkcijo posameznih območij in možnosti za nadaljnji razvoj kmetijstva.

Največ večjih naselij je v bolj ravnem, pretežno dolomitnem svetu, v južnem delu kotline ali pa ob Kolpi. Vzrokov za največjo naselitev ob Kolpi je več. Prav gotovo je na prvem mestu sicer ozek aluvialni svet z bolj ugodnimi pedološkimi in reliefnimi razmerami. Kraje ob Kolpi sušna obdobja mnogo manj prizadevajo kot kraško zaledje brez stalnih vodotokov. Pomemben dejavnik večje gostote naselitve pa so prav gotovo še mlini in žage ob Kolpi.

Zgostitev v južnem delu kotline pa je tudi odraz izrazite prometne funkcije tega prirodnega dela. Predstavlja naravni prehod iz osrednjih predelov Belokranjske kotline proti Hrvaški. Zadnja leta pa to pomeni boljšo prometno povezavo z zaposlitvenimi središči (Semič, Črnomelj, Metlika, Vinica). Dnevna migracija delovne sile tudi v Beli krajini kot po vsej Sloveniji postaja vsakdanji pojav.

Podoben demografski razvoj, kot ga sledimo v celotni Beli krajini, je značilen tudi za KS Vinica. Tudi tukaj število prebivalstva pada. Od l. 1869 do 1979 se je število prebivalcev zmanjšalo kar za 1931 oziroma za 44,6 odstotkov. Najhitreje se je število prebivalcev zmanjševalo v letih med 1880 in 1948, kar je posledica uničenja vinogradov, slabih letin in množičnega izseljevanja v tujino. Po l. 1948 je zmanjševanje števila prebivalcev bolj umirjeno. Od l. 1948 do 1978 se je število prebivalcev v KS zmanjšalo za 475 ljudi (17,1 odstotek). Ljudje so odhajali predvsem v razvitejše dele Slovenije, v Črnomelj, Metliko in Semič, kasneje pa tudi v zahodnoevropske države. Okoli l. 1953 se je število prebivalcev malo povečalo, nato pa znova padlo. Rahlo naraščanje je med leti 1973 in 1976, kar je posledica zmanjšane izseljevanja v tujino oziroma gospodarska kriza v Evropi, ki je omejila število emigrantov. Po letu 1974 se število prebivalcev znova zmanjšuje. Vzrok takemu razvoju prebivalstva je že prej omenjena odmaknjenost Bele Krajine od razvitejšega dela Slovenije in povsem agrarni značaj pokrajine. Nekako do l. 1960 v Beli krajini ni bilo industrije, ki bi vzpodbudila razvoj, dala ljudem zaposlitev in omejila njihovo izseljevanje.

Bela krajina je poleg Prekmurja tista pokrajina, od koder se je izselilo največ Slovencev. Prvi veliki val migracij se je začel v letih 1869 - 1910, nato pa še po l. 1933. Te migracije so bile usmerjene predvsem v prekomorske dežele. Po l. 1948 pa je nastopila doba notranjih migracij (v razvitejše dele Slovenije, večja mesta v Beli krajini, Karlovac), kasneje tudi v zahodnoevropske države (največ v ZRN). Po l. 1970 je iz KS odšlo 66 ljudi na delo v tujino. 194 se jih je preselilo drugam v Slovenijo (od tega 76 v Ljubljano), 32 v Hrvaško, 142 drugam v Belo krajino, 62 pa jih je menjalo bivališče znotraj KS Vinica.

Gibanje števila prebivalcev je odraz prirodno in družbenogeografskih značilnosti pokrajine. Vasi, ki ležijo osamljene v Velikem Bukovju in v hribovitem območju na zahodu, so torej daleč vstran od prometne poti in imajo slabše prirodne pogoje za kmetijstvo. Te vasi so hitreje izgubljale prebivalce kot tiste, ki ležijo ob Kolpi ali ob prometni poti, ki povezuje Črnomelj s Karlovcem. Tako je npr. v naselju Sinji vrh število prebivalcev padlo od 319 (l. 1869) na 105 (l. 1979), tj. za 68,1 odstotek, podobno v Gorici od 81 (l. 1869) na 20 (l. 1979) - za 67,3 odstotke, v Bojancih za 65,6 odstotkov, v Podklancu 66,5 odstotkov, v Pundini 43,9 odstotkov. Resda so to ekstremni primeri, vendar tudi slika v krajih z ugodnejšo lego, boljšimi prirodnimi pogoji, skratka boljšimi možnostmi za razvoj, ni bistveno ugodnejši. Vasi, kot so npr. Stara Lipa, Ogulin, Sečje selo, Golek, izkazujejo počasno upadanje števila prebivalcev (Stara Lipa 33,6 odstotkov, Ogulin 23,2 odstotka, Sečje selo 16 odstotkov, Golek 22,2 odstotka). Če primerjamo gibanje prebivalcev med leti 1948 in 1979, se slika nekoliko spremeni. Bolj odmaknjene vasi še vedno izgubljajo prebivalce (Sinji vrh od 153 l. 1948 na 105 l. 1979 - 31,4 odstotke, Preloka 29,8 odstotkov, Damelj 52,6 odstotkov), vasi, ki so prometno bolj dostopne pa kažejo na stagnacijo in slabo povečanje števila prebivalcev (Vinica 7,3 odstotkov, Stara Lipa 9,5 odstotkov, Sečje selo 6,1 odstotek, povečanja števila prebivalcev; Hrast 13,1 odstotek, Ogulin 14,7 odstotkov upadanja števila prebivalcev). Med leti 1961 in 1971 sicer opazimo splošno nazadovanje prebivalstva po vseh naseljih. Vendar se je med leti 1971 in 1979 število prebivalcev v Vinici in okoliških naseljih spet nekoliko dvignilo, pri čemer igra važno vlogo nova tovarna v Vinici in razvoj terciarnih in kvartarnih dejavnosti (tabela).

Starostna struktura prebivalcev je zelo neugodna. Starostne piramide imajo namreč povsem nepravilne, deformirane oblike. Delež ostarelega prebivalstva je nenormalno visok, delež mladega pa zelo nizek. V nekaterih vaseh kategorije mladega prebivalstva (do 15 let) sploh izpadejo (Draga, Damelj, Dahnje njive, G.Suhor, Kovačji Grad, Drežnik). Tudi pri tem velja, da imajo bolj oddaljene vasi slabše razmerje med mladim in starim prebivalstvom kot tiste, ki izkazujejo večjo mobilnost prebivalstva. Izsledjevanje prebivalstva ter s tem tesno povezano zmanjševanje števila mlajšega prebivalstva se kaže tudi v upadanju števila šoloobveznih otrok v viniški šoli (l. 1971 - 380 učencev, l. 1977 - 257 učencev).

S staranjem in odmiranjem prebivalstva je povezana tudi neugodna ekonomska struktura. Bela krajina je bila do nedavnega povsem agrarna pokrajina in v KS Vinica je l. 1979 še vedno 36 odstotkov prebivalstva zaposlenega v primarnem sektorju, 16 odstotkov v sekundarnem, 8 odstotkov v terciarnem, vzdrževanih pa je kar 40 odstotkov prebivalcev. Od 27 naselij je še vedno 18 takih, ki imajo več kot 40 odstotkov aktivnega prebivalstva zaposlenega v primarnem sektorju.

Neugodna zemljiška razdrobljenost, pomanjkanje vode in neugodni kraški relief so povzročili, da kmetijstvo ni moglo prehranjevati prebivalstva. Agrarna prenaseljenost je zaradi skromne industrializacije sprožila dnevno migracijo ter izseljevanje zlasti mlajšega prebivalstva v mesta ali pa v tujino. To je poglaviti vzrok, da je v naseljih delež vzdrževanega, v glavnem ostarelega prebivalstva izredno visok.

V neagrarnih panogah, zlasti v sekundarnem in terciarnem sektorju, je delež zaposlenih največji v naseljih ob osrednji prometni žili, v Vinici in v njeni bližnji okolici (Drenovec, Ogulin, Sečje selo). Največji delež zaposlenih v terciarnem in kvartarnem sektorju ima Vinica kot centralno naselje (19 odstotkov). Preseneča visok delež vzdrževanega prebivalstva v osrednjem predelu (nad 40 odstotkov), ki kažejo relativno bolj ugodne populacijske in ekonomske razmere, kar pa je posledica večjega števila mlajših družin z otroki. Taka naselja so Vinica, Sečje selo, Drenovec, Ogulin, Stara Lipa in Nova Lipa.

Analiza gospodinjstev po izvoru dohodka nam pokaže, da je tudi v tem predelu Bele krajine industrializacija spremenila ekonomske osnove prebivalstva. Vnesla je številne spremembe v način življenja ljudi. Veča se delež mešanih delavsko-kmečkih gospodinjstev. Najmočnejše sta industrializacija in urbanizacija vplivali na Vinico in okoliška naselja (Drenovec, Ogulin, Sečje selo). Še vedno pa so zelo agrarna nekatera bolj oddaljena naselja, npr. Sinji vrh, Preloka, Damelj, Perudina, Učakovci, Vukovci, Breg, Gornji Suhor, Draga in Ovrca. Tu še vedno prevladujejo čista kmečka gospodinjstva pred mešanimi in nekmečkimi.

Leta 1974 so odprli v Vinici oziroma v sosednjem Ogulinu industrijski obrat Novoteks Vinica z namenom, da bi pospešili razvoj tega območja in ustavili prazenje pokrajine. Ta tovarna ima močan vpliv tudi na sosednja hrvaška naselja, saj od tam prihaja na delo okrog 80 delavcev, največ iz Bosiljevega, Pribanjcev, Sel, Lipnja, Severina in Osojnika. Dnevna migracija je močna tudi iz ostalih naselij v KS in iz nekaterih krajev v Beli krajini (Črnomelj, Semič, Metlika, Dragatuš), saj iz tega območja dnevno migrira na delo okrog 110 delavcev. Skupno tovarna zaposluje 232 ljudi. Vendar je ta obrat le delno rešil problem zaposlovanja krajanov, saj zaposluje večinoma nižje kvalificirano žensko delovno silo. Struktura delovnih mest v KS Vinica je tudi sicer problematična, saj ni večjih možnosti za zaposlitev moških in delovne sile z višjo izobrazbeno strukturo.

Eden od vzrokov depopulacije v KS je tudi nezadostno razvita prometna mreža. Cestna povezava v osrednjem delu KS je zadovoljiva, medtem ko sosednja naselja, npr. Sinji vrh, Bojanci ali Preloko veže z Vinico in ostalimi zaposlitvenimi središči le ozka makadamska cesta. Sicer pa ima Vinica zelo važno prometno vlogo zaradi mostu preko Kolpe in povezave s cesto Karlovac - Rijeka. Bolj razvito je cestno omrežje v smeri sever-jug, manj pa v smeri vzhod-zahod, kar neugodno vpliva na rast naselij in podobo kulturne pokrajine. Avtobusna povezava Vinice z ostalimi večjimi kraji Bele krajine je zadovoljiva, medtem ko je avtobusna povezava znotraj KS zelo slaba.

Vsa naselja so elektrificirana, vendar je električni tok prešibak. Telefon je samo v Sečjem selu, Vinici, Drenovcu, Ogulinu in Preloki. Vodovod ima samo Vinica s sosednjimi naselji. Oskrba z vodo v drugih vaseh je zaradi kraškega površja navezana na zbiranje deževnice. Spremljanje programa TV Ljubljana je praktično nemogoče.

Oskrbe in uslužnostne dejavnosti so v večini naselij slabo razvite, le v Vinici so zastopane številne centralne funkcije, kot so trgovine, gostinski obrati, uslužnostna obrt, osnovna šola, zdravstveni dom, krajevni urad, pošta in banka. V bližini je tudi urejen avtokamp. Ostala naselja glede oskrbe močno zaostajajo. Le na Sinjem vrhu in Preloki sta manjši trgovini, kjer se okoliško prebivalstvo oskrbuje z najnujnejšimi predmeti, vendar je založenost zelo skromna.

V Vinici in sosednjih naseljih naletimo na večje število novih stanovanjskih hiš in stanovanjskih blokov, kar kaže na večjo populacijsko dinamiko in centralnost naselja. Obnavljajo tudi številne kmečke hiše, ki dajejo drugačno podobo staremu vaškemu jedru. Številni predelani hlevi in seniki služijo kot garaže.

Vinica je prešibek centralni kraj z enostransko možnostjo zaposlitve v tekstilni industriji, zato se številni krajani dnevno vozijo v večja naselja, zlasti v Črnomelj in Semič. Vinica daje možnosti za vsakodnevno oskrbo, medtem ko so prebivalci glede srednjeročnih in dolgoročnih nakupov vezani na Črnomelj, Metliko in Karlovac.

III.

Opirajoč se na že podane demografske značilnosti, lahko KS Vinico uvrstimo med depopulacijska območja. Odročnejši deli KS sodijo med absolutno demografsko ogrožena, osrednji predeli pa med relativno demografsko ogrožene dele SR Slovenije. Tudi v okviru Bele krajine je KS Vinica eno od manj razvitih območij. Z izboljšanjem infrastrukturne opremljenosti naselij, zlasti komunikacij in oskrbe ter z večjim številom delovnih mest, bi KS lažje sledila sodobnemu družbeno-ekonomskemu razvoju. Tudi v okviru same KS bi bilo potrebno večjo pozornost posvetiti enakomernjšemu gospodarskemu razvoju vseh naselij. Zlasti naselja v obrobni hribovitih predelih KS imajo izredno slabo prometno povezavo z Vinico in ostalimi centri zaposlitve v Beli krajini. Nujna je modernizacija ceste Stari trg - Sinji vrh - Vinica - Preloka. Kmetijstvo ima zelo neenakomerne možnosti za razvoj zaradi bolj ali manj poudarjenega kraškega značaja površja in višinske pasovitosti. Vsekakor bi bila potrebna širša družbena pomoč, saj kmečko prebivalstvo nima dovolj finančnih sredstev za modernizacijo kmetijstva, neurejene so posestne razmere, nizke cene kmetijskih pridelkov in odkup. Preučiti bi bilo potrebno možnosti za razvoj turizma, tudi kmečkega. Analiza demogeografskih podatkov nam kaže, da je tovarna zavrla izseljevanje iz naselij okoli Vinice. Tudi naselja ob cesti Vinica - Dragatuš - Črnomelj imajo ugodnejšo demogeografsko podobo. Poleg Vinice bi bilo potrebno razviti še nekatere centralne funkcije v Sinjem vrhu in Preloki, zlasti pa je nujna posodobitev prometnih poti. Izseljevanje prebivalstva iz odmaknjenih vasi in zaselkov, neugodna starostna struktura, opuščanje obdelave zemlje so poteze, ki so negativne tudi z vidika SLO. Soodvisnost in prepletanje součinkovanja naravnih in družbenih dejavnikov se nazorno kaže v gibanju prebivalstva po višinskih pasovih. Leta 1869 je v višinskem pasu KS Vinica (100 m - 200 m) živel 35,7 odstotkov vseh prebivalcev, leta 1979 pa 41 odstotkov prebivalcev. V višinskem pasu med 200 m in 300 m se opazi določena stalnost v deležu prebivalcev (okoli 50 odstotkov), v pasu med 300 m in 400 m pa se je delež prebivalstva glede na celotno število občutno zmanjšal (od 12,1 na 8,1 odstotek). Število prebivalcev v KS Vinica se je zmanjšalo od 4.325 prebivalcev v letu 1869 na 2.372 v letu 1979, torej skoraj za polovico. V naseljih, ki ležijo v nadmorski višini nad 300 m, je ostala le še tretjina prebivalcev v primerjavi z letom 1869 (indeks 33). Tudi po letu 1965 se izseljevanje ni ustavilo. Rahel porast prebivalstva beležimo le med letoma 1973 in 1974, kar je brez dvoma posledica obrata Novoteksa v Vinici. Vendar je po letu 1974 število prebivalcev zopet začelo upadati (l. 1974 - 2.492 prebivalcev, junij 1979 - 2.372 prebivalcev). Odhajanje prebivalcev, zlasti iz višjega, hribovitega predela KS Vinica pa nima le omejenih demografskih in ekonomskih posledic. Izkušnje iz NOB ter sprejeti vidiki SLO poudarjajo izjemen pomen višjih odročnih vasi, zaselkov in samotnih

kmetij in obdelovalnih površin KS Vinice in celotne partizanske Bele krajine, ki v primeru napada postanejo središča in oskrbovalne baze partizanskega načina bojevanja.

Gibanje števila prebivalcev KS Vinica (1369 - 1979)

Naselje	Število prebivalcev				i n d e k s		
	1369	1948	1971	1979	1979/ 1369	1979/ 1948	1979/ 1971
Balkovci	139	105	70	67	48,2	63,8	95,7
Bojanci	273	139	105	94	34,4	67,6	39,5
Breg (Hrib)	136	57	50	38	27,9	66,7	76,0
Dalnje Njive	103	49	44	38	36,9	77,6	36,4
Damelj	203	137	91	65	31,3	47,4	71,4
Dolenji Suhor	109	64	53	44	40,4	68,8	33,0
Draga	96	34	39	25	26,0	73,5	64,1
Drenovec	104	103	103	139	133,7	135,0	135,0
Drežnik	79	55	51	38	48,1	69,1	74,5
Golek	32	90	73	63	76,8	70,0	36,3
Gorica	61	13	20	20	32,3	111,1	100,0
Gornji Suhor	126	60	52	43	34,1	71,7	82,7
Hrast	239	196	135	173	72,4	38,3	93,5
Kovačji Grad	42	34	24	16	38,1	47,1	66,7
Nova Lipa	235	139	174	123	54,5	67,7	73,6
Ogulin	43	41	47	35	77,8	85,4	74,5
Perudina	145	93	72	63	43,4	67,7	37,5
Podklanec	262	153	125	93	35,5	60,3	74,4
Preloka	309	272	234	191	49,1	70,2	81,6
Sečje selo	139	106	130	117	84,2	110,4	90,0
Sinji vrh	319	153	120	102	32,0	66,7	35,0
Stara Lipa	143	102	95	103	72,0	101,0	108,4
Špeharji	106	42	47	37	34,9	33,1	78,7
Učakovci	290	134	173	158	54,5	35,9	91,3
Vinica	246	227	221	246	100,0	108,4	111,3
Vukovci	136	65	49	54	39,7	33,1	110,2
Zilje	346	240	187	175	50,6	72,9	93,6
S k u p a j	4325	2369	2427	2372	54,3	32,7	97,7

VIRI

F.Fortun, Geografska problematika turizma v Beli krajini, Dipl.delo na PZE za geografijo FF, Ljubljana 1975;

I.Gams, Kras, str. 353, Ljubljana 1974;

Krajevni leksikon Slovenije II, Ljubljana 1971;

M.Klemenčič, Socialna in ekonomska sdruktura delavsko-kmečkih gospodinjstev na kmečkih gospodarstvih, GV XLIV, Ljubljana 1974;

V.Klemenčič, Geografija prebivalstva Slovenije, GV XVII, Ljubljana 1972;

D.Plut, Bela krajina - spremembe v gospodarski in družbeni strukturi, GO 4, Ljubljana 1974;

D.Plut, Preobrazba geografskega okolja v Beli krajini - I.faza, Inštitut za geografijo Univerze v Ljubljani, str. 72, 1978;

Program dolgoročnega razvoja občine Črnomelj, Zavod SRS za produktivnost dela, Ljubljana 1978, str. 225.

Podatki krajevne skupnosti Vinica, junij 1979.